

Надежда Николова

nvnikolova@abv.bg

Българска академия на науките, България

<https://orcid.org/0000-0002-1076-7964>

Межкултурният диалог в съвременното Интернет пространство

ABSTRACT: Nikolova Nadezhda, *Intercultural Dialogue in the Modern Internet Space*

During the last decade of the 21st century with the increase of the opportunities for virtual communication and travels, the contacts between Bulgarians and representatives of other cultures are increasing. The role of intercultural dialogue between university professors, students, managers and employees of partner organizations and others is important.

The report examines the main directions of intercultural dialogue in the Internet environment. The aim is to analyze the intercultural dialogue, which provides its users with wide opportunities for the realization of new ideas. The characteristic features and functions of the intercultural dialogue in the Internet space are pointed out. The dialogue between cultures, linguistic diversity and cultural diversity and traditions is an important factor in the development of international contacts.

KEYWORDS: intercultural dialogue, Internet, intercultural communication, international linguistic contacts, ethnicities and cultures

В съвременния свят процесите на глобализация водят до засилване на миграционните процеси, което неизбежно води до сблъсък (диалог) на културите, до тяхното взаимно проникване. Технологиите на информационното общество, които насочват межкултурната комуникация чрез виртуално информационно пространство имат още по-голямо влияние върху тези промени в културното пространство. В тази нова културна реалност се раждат нови потребности от межкултурен диалог, чувствителни към разнообразния характер на взаимодействията, протичащи в реално и виртуално пространство (Jaskuła, Korporowicz, 2017, 33). Ефективността на мрежовата комуникация като универсален социокултурен механизъм е резултат от генезиса и функционирането на културата във връзка със социалните параметри. В същото

време, поради трансграничния характер на информационните и комуникационни технологии, културните граници се преодоляват по-лесно, като се включват огромен брой потребители в диалоговите процеси на културите.

Целта е да се анализира междукултурният диалог, който предоставя на потребителите си широки възможности за реализиране на нови идеи. Посочват се характерните особености и функции на междукултурният диалог в Интернет пространството.

Чернокожева посочва, че „междукултурният диалог е развиващ се, взаимно уважаващ се процес на интерактивен обмен между индивиди, групи и организации с различни културни корени и мироглед. Неговите цели включват развитие на по-задълбочено разбиране на различните перспективи и взаимоотношения, участие в социалния живот, подобряване на способностите и възможностите на самочувствието, равенство на възможностите и творчеството“ (Чернокожева, 2009, 106).

Основните характеристики на междукултурния диалог са хуманистичният характер на взаимодействие, плурализъм на мненията, откритост към други възгледи и позиции.

Диалогът на културите е една от най-важните форми на комуникация за културната динамика. В процеса на диалога на културите се наблюдават промени в културните модели – форми на организация и модели на социално действие, ценностни системи и видове светоглед.

Могат да се разграничат следните видове междукултурни диалози:

а) лични, свързани с формирането или трансформацията на човешката личност под въздействието на различни културни традиции спрямо естествената му културна среда;

б) етнически, характерни за отношенията между различни общности в рамките на едно общество;

в) междуетнически, свързани с разнообразното взаимодействие на различни държавно-политически формации и техните политически елити.

Всеки носител на езика е и носител на култура, езиковите знаци придобиват способността да изпълняват функциите на културните знаци и служат като средство за представяне на основните нагласи на културата. Разбирането на чуждоезиковата култура предполага познаване на съответните факти за културата, националните реалности, знания за националните характеристики на носителите на езика, етикет, стереотипи, навици, манталитет, ценности, възприятие, което води до ефективен диалог на културите.

Изследователите в областта на диалога на културите подчертават, че „взаимодействието на културите се осъществява на различни нива: от контакти между отделни култури до глобални културни системи, конвенционално обозначени с понятията „Запад“ и „Изток“. Всеобхватният характер на това взаимодействие дава възможност да се характеризира съвременната ситуация като диалог на културите“ (Серебрякова, 1997, 34). В културната антропология „взаимоотношенията между различните култури се наричат „междукултурна комуникация“, което означава обмен между две или повече култури

и продуктите от тяхната дейност, осъществяван в различни форми. Този обмен може да се осъществи както в политиката, така и в междуличностната комуникация на хората, в ежедневието, семейството, неформалните контакти“ (Грушевицкая, Попков, Садохин, 2002, 25). Междукултурната комуникация се характеризира с многоизмерност, която обхваща различни аспекти на този процес, не само езикови, но и социално-културни.

Междукултурните отношения се характеризират, от една страна, с интензифицирането на процесите на взаимодействие между различни култури, а от друга, чрез диференциране, търсене на културна идентичност. Процесът на глобализация се проявява все повече в активирането на културните международни отношения. Всяка нация има определена формирана система от културни и социални отношения, които определят развитието на езика, следователно интересът към междукултурните отношения се предизвиква от културни различия между нациите. Изясняването на посочените характеристики на междукултурната комуникация потвърждава културната диференциация и идентичност.

През XXI в. новите информационни технологии играят важна роля в интеркултурното взаимодействие. Всяка виртуална личност получава възможност да създава отношения на всички равнища на интеркултурното общуване с представители на други култури и етноси в реално време. Социалните мрежи, обединяващи хора с близки интереси и сходни ценности или обща професионална дейност, притежават огромен потенциал за взаимодействие между членовете, както и възможности за споделяне на информация във вид на текстови файлове, изображения, видео и др.

Характерните особености на междукултурната комуникация в Интернет пространството са:

- а) богатство на съдържание;
- б) директно предаване на информация;
- в) концентрация;
- г) плурализъм;
- д) липса на цензура и демокрация;
- е) преодоляване на езиковата бариера;
- ж) пряка комуникация.

Виртуалната комуникация чрез информационните и комуникационните технологии все повече замества реалната комуникация и това изменя коренно както основните канали на междукултурната комуникация, така и нейната същност – общуването става все по-динамично. Изследователският интерес към проблемите на виртуалните мрежови общности се дължи на факта, че с увеличаването на броя на потребителите на Интернет се увеличава не само социалното значение на мрежите, но и множество проблеми, свързани със самоидентификация на индивидите в тези общности, социални практики, нормативно-ценностни нагласи и възможности за контрол върху тях. Гасумова посочва, „че комуникацията чрез социалните мрежи с чуждестранни граждани или получаването на информация за текущи събития в света влияе положи-

телно върху културата, разширявайки хоризонтите и определяйки тенденциите в съвременния свят (Гасумова, 2015, 13).

Появата на нови форми на човешкия живот под влияние на информационните и комуникационните технологии се генерира от увеличаване на виртуалните комуникации и е придружена от промяна в ценности и норми. В съвременния свят културата трябва да се разбира като „виртуално присъствие“, при което физическият контекст на съществуването на човек едновременно се „удвоява“ и се разпределя във виртуална реалност с отражение в „реалния“ свят.

Комуникацията във виртуалното пространство позволява разширяване на възможностите за социализация. Тъй като „виртуалността“ става съществена част от нашата „реалност“, е необходимо да се формират адаптирани ценностно-нормативни отношения в условия на разширено социално взаимодействие. За да отчитаме това ново явление, се нуждаем от нов подход. Вербалната комуникация, изразена чрез електронни съобщения, е системобразуващ знак на Интернет като социална реалност, а езикът е системочетлив знак на Интернет като социокултурен комуникативен феномен.

Виртуалният дискурс отразява практиките и динамиката на формираните структури на социокултурния живот. Неизбежно възниква въпросът за дискурсивните модели на комуникативния субект и особеностите на социално-функционалните дискурси.

Уместността на разглеждането на Интернет като комуникативно пространство за изграждане на диалог на културите се дължи на качествените промени в информационните технологии, които променят смислообразуващите компоненти на съвременния свят. Информацията се превръща в мощен фактор, влияещ върху формирането на политическите системи, променящите се социални тенденции и развитието на културните процеси. Глобализацията определя необратимите процеси на промяна на световния ред по такъв начин, че информационното взаимодействие на хората става спешна нужда. Ефективното взаимодействие може да се осъществи само когато основата му е диалог, основан на межкултурните отношения. Културата тук се появява в различни аспекти. Това е както крайният „културен продукт“, с който хората могат да си взаимодействат, така и условието, което създава атмосфера на доверие и взаимно разбиране между тях. Освен това културата играе ролята на гарант за информационната сигурност и сърцевина на международната стабилност. Межкултурният диалог може да бъде установен чрез различни комуникационни канали, но Интернет днес играе водеща роля сред тях. Интернет има диалогичен характер сам по себе си. В него първоначално са положени субективни отношения, в които участват милиони хора, където качествено се променя културната реалност.

Промените в информационното пространство чрез Интернет са свързани не само с акцент върху културното взаимодействие. Съществува ситуация, когато с разрастването на различни мрежи в световната мрежа межкултурният диалог е изложен на риск от гледна точка на влиянието на отрицателните

влияния на различни видове информация върху него. Подобни тенденции могат да разделят света не само по оста на вероизповеданията, но и по отношение на етнокултурните разделения и приоритетните културни предпочитания на развитите страни пред страните от трети свят. Глобалната мрежа е отворено пространство, в което всеки може да декларира своите възгледи. Можем да кажем, че Интернет, от една страна, се превърна в необходим ресурс за човешкото взаимодействие, а от друга, той е източник на големи проблеми, изискващи социологическо и културно разбиране. В контекста на разглеждане на комуникацията от гледна точка на средата за изграждане на диалог на културите могат да бъдат идентифицирани само някои аспекти на големия проблем на влиянието на Интернет върху социално-културните процеси на съвременното общество.

Интернет пространството предоставя нови възможности на реализиране на идеята за межкултурен диалог. Според Липатова, Богатырева „Комуникацията осъществявана чрез Интернет, е не само безличен процес на обмен на информация, но също така съдържа признаци на обратна връзка, създава възможност за пряка, жива комуникация между хора, разделени на огромни разстояния, улесняваща диалога между представители на различни народи и държави (Липатова, Богатырева, 2016, 82).

Интернет мрежите създават ново информационно пространство и правят всеки потребител активен участник. Човек става активен субект, а не наблюдател или пасивен потребител на информационен продукт. Интернет е в състояние да формира общественото мнение, определена аудитория (потребители като цяло и блогъри като най-активната част от интернет общността) за всяко публично събитие, което се е случило както в световен мащаб, така и в цялата страна.

Успешната комуникация с представители на чужди култури е невъзможна без разбирането на спецификите на съответната култура и без практически умения в интеркултурното общуване.

В заключение може да обобщим, че межкултурният диалог в Интернет пространството е откритата размяна на мнения между индивиди или групи с различен етнически, културен, религиозен и езиков произход и наследство въз основа на взаимно разбиране и уважение. Той се развива на всички равнища – в обществата, между европейските общества и между Европа и света. Межкултурният диалог има не само много важно измерение в политиките на Европейската общност, но е и фактор с нарастващо значение във външните отношения на Общността с трети страни.

Насърчаването на межкултурния диалог допринася за постигането на основната цел на Съвета на Европа, а именно защитата и подкрепата на човешките права, демокрацията и върховенството на закона.

Библиография

- Библер, В. (1989). *Культура. Диалог культур (Опыт определения)*. „Вопросы философии“, кн. 6, с. 31-42.
- Вежбицкая, А. (2001). *Понимание культур через посредство ключевых слов*. Пер. с англ. А. Д. Шмелева. Москва: Языки славянской культуры.
- Гасумова, С. Е. (2015). *Информационные технологии в социальной сфере*. Москва: Дашков и К.
- Грушевицкая, Т., Попков, В., Садохин, А. (2002). *Основы межкультурной коммуникации*. Москва: ЮНИТИ.
- Липатова, М, Богатырева, А. (2016). *Актуализация межкультурного диалога в современном интернет пространстве*. „Вестник РУДН“, серия Социология, т. 16, № 1, с. 72-82.
- Межуев, В. (2011). *Диалог как способ межкультурного общения в современном мире*. „Вопросы философии“, кн. 9, с. 65-73.
- Николова, Н. (2009). *Процесите на интеграция и интеркултурната комуникация*. „Научни трудове на Филологическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, т. 47, кн. 1, с.55-59.
- Николова, Н. (2011). *Интеркултурната комуникация в европейското културно пространство – съвременност, тенденции и перспективи*. В: *Взаимодействието теория – практика: ключови проблеми и решения. Том IV*. Ред. И. Попчев, Брезово: Издателство „Екс-Прес“, с.126-130.
- Серебрякова, Ю. (1997). *Национальное самосознание и национальная культура: сущность, специфика и взаимодействие*. Автореферат, Иркутск.
- Черникожева, Э. (2009). *Межкультурный диалог: концепты и практические шаги*. „Общество. Среда. Развитие“, № 1(10), с.105-109.
- Anderson, D. (2005). *Global Linguistic Diversity for the Internet*. „Communications of the ACM“, Vol. 48, Issue 1, pp. 27-28.
- Asante, M., Miike, Y., Yin, J. (Eds.) (2014). *The Global Intercultural Communication Reader*. (2nd ed.). New York: Routledge.
- Durant, A., Shepherd, I. (2009). *'Culture' and 'Communication' in Intercultural Communication*. „European Journal of English Studies“, Vol. 13, Issue 2, pp. 147-162.
- Martin, J., Nakayama, T. (2013). *Experiencing Intercultural Communication: An Introduction*. New York: McGraw-Hill.
- Jaskuła, S., Korporowicz, L. (2017). *Współczesne paradygmaty dialogu międzykulturowego*. „Edukacja Humanistyczna“, № 2, s. 33-43.